¹במספר שני תבואות ימכר לך מתניתא דתניא בכור נוטל פי שנים בשדה החוזרת לאביו ביובל אמר אביי (א)אנקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ולא אמרן אלא דלא נחית אפירי אבל נחית אפירי מיגו דמשתעי דינא אפירי משתעי דינא אגופא:

הדרן עלך השולח

הניזקין בשמין להן בעידית (ב)גובעל חוב בבינונית דוכתובת אשה בזיבורית ר"מ אומר אף כתובת אשה בבינונית (ג)האין נפרעין מנכסים משועבדים ובמקום שיש נכסי' בני חורין ואפילו הן זיבורית (ד)זאין נפרעין מנכסי יתומין אלא מן הזיבורית (ו)חאין מוציאין טלאכילת פירות ולשבח קרקעות יולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדין מפני תיקון העולם (ח)כוהמוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם: **גמ'** מפני תיקון העולם דאורייתא היא דכתיב ²מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם אמר אביי לא צריכא אלא לרבי ישמעאל (ט)דאמר מדאורייתא בדניזק שיימינן קמ"ל מפני תיקון העולם שיימינן בדמזיק מאי רבי ישמעאל (י)דתניא מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי רבי ישמעאל רע"א לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העידית וק"ו להקדש ולר' ישמעאל אכל שמנה משלם שמנה אכל כחושה משלם שמנה אמר רב אידי בר אבין הכא במאי עסקינן כגון שאכלה ערוגה בין הערוגות ולא ידעינן אי כחושה אכל אי שמנה אכל דמשלם ליה ממיטב אמר רבא אילו ידעינן דכחושה אכל משלם כחושה השתא דלא ידעינן משלם שמנה המוציא מחברו עליו הראיה אלא אמר רב אחא בר יעקב

הכא

במספר שני תבואות. ובשעת היובל משתעי כדכתיב במספר שנים אחר היובל וגו' אלמא אין גוף הקרקע מכור אלא תבואות של כל שנה: **בכור נוטל כו' בשדה החוזרת לאביו ביובל.** כלומר בשדה החוזרת לאחים מחמת שמכרה אביהן דאי דחזרה נמי האב פשיטא ואשמועינן דגוף הקרקע לא היה קנוי ללוקח והוה ליה מוחזק לאביו לפני מותו דאי כקנין הגוף דמי הוה ליה ראוי ואין הבכור נוטל בראוי דכתיב (דברים כא) בכל אשר ימצא לו במוחזק בידו: **צריך הרשאה.** מאשתו אם בא לדון עם שום אדם בגוף הקרקע דאי ליכא הרשאה מצי א"ל לאו בעל דברים דידי את דקנין פירות לאו כקנין הגוף הוא: **דלא נחית.** לדון לפירא שאין לו לדון עמו כלום בפירות שאין לו טענה עם אותו האיש בפירות כלל:

הדרן עלך השולח

הניזקין שמין להן. ניזקן וגובין דמי ניזקן: **בעידית.** שבנכסי המזיק שמין לו לאדם לגבות מועט מקרקע עידית ולא לגבות הרבה מזיבורית. וכולהו מפני תיקון העולם כדמפרש בגמ': **אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות.** הגוזל שדה ומכרה לאחר וזרעה ולאחר ועשתה פירות ובא נגזל וגבאה עם פירותיה מן הלוקח ואינו משלם ללוקח כי אם הגזלה חוזר הלוקח על המוכר וגובה דמי הקרקע מנכסים משועבדים שמכרה לו באחריות וכתב לו שטר מכירה והרי היא מלוה בשטר ואת הפירות מנכסים בני חורין ולא ממשועבדים ובגמ' (י) מפרש טעמא. וכן לשבח קרקעות אם השביחה הלוקח בנטיעת אילנות או טייבה בזבל ודיירה: **והמוצא מציאה.** ומחזירה ובעלים אומרים שלא החזיר כולה לא ישבע: **מפני תיקון העולם.** (נ)אכולהו קאי: **גמ' בדניזק שיימינן.** מדאורייתא שאם היתה זיבורית של מזיק כעידית של ניזק אינו מגבהו אלא מזיבורית שלו: **קמשמע לן.** מדרבנן מפני תיקון העולם שיהו נזהרין מלהזיק דבמזיק שיימינן: **מיטב שדהו.** של ניזק. השתא משמע שאם שילח בעירו ואכלה ערוגה של בית סאה בשדה חבירו שמין ערוגה יפה שבכל שדה הניזק ונותן לו דמיה ואפילו היתה זו כחושה ולקמן פריך אכל כחושה משלם שמנה: **לא בא הכתוב.** להחמיר עליו לשלם יותר ממה שהזיק: **אלא לגבות לנזקין.** שיעור דמי נזקו כמות שהוא: **מן העידית.** שאם אין לו מעות ורוצה לפרוע לו קרקע בשומא צריך ליתן לו מקרקע מעולה שלו: **וקל וחומר להקדש.** לקמן(ס) מפרש: **אכל כחושה משלם שמנה.** בתמיה: **ערוגה בין הערוגות.** והיו בהן כחושות ושמנות מעורבות זו אצל זו: **ולא ידעינן.** איזו: **המוציא מחברו עליו הראיה.** עליו להביא עדים לברר את הספק. ודאורייתא היא בבבא קמא (דף מו:) מי בעל דברים יגש אליהם (שמות כד) יגיש ראיה אליהם:

הכא

הניזקין שמין להן בעידית. אין ענין נזקין אצל גיטין אלא משום דתנא לעיל בהשולח מילי דתיקון העולם תנא ליה הכא וגט פשוט דתנא בבבא בתרא ולא תנאה הכא במכילתין משום דאיירי התם במילי שטרות כיצד נעשין תנא התם: **וכתובת אשה** בזיבורית. בגמ' מפרש טעמא משום דיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא * וקשה למאן דאמר כתובה דאורייתא דיליף לה בפ' קמא דכתובות (דף י.) מכמוהר הבתולות שיהא זה כמוהר הבתולות ומוהר הבתולות כח מדאורייתא דינה בעידית ואמאי הפקיעו חכמים דינה מהאי טעמא ור"מ נמי דאמר דינה בבינונית קסבר כתובה דאורייתא בפ' אע"פ (כתובות דף נו:) וי"ל דטעמא דהפקיעו חכמים דינה כדאמר בגמ' (לקמן מט.) גבי בעל חוב שלא יראה אדם לחבירו שדה נאה ויאמר אקפוץ ואלוונו הכי נמי חשו חכמים באשה שמא תקניטנו כדי שיגרשנה ותגבה כתובה וטעמא דיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא לא הוי אלא משום דלא תימא כמו שבעל חוב בבינונית משום נעילת דלת אשה נמי משום חינא תהא בבינונית:

אין נפרעין מנכסים משועבדין כו'. ואע"ג דלמאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא מדאורייתא נמי בלא תיקון העולם לא גבי ממשעבדי ואפילו למ"ד שעבודא דאורייתא מכל מקום בע"ח דינו בזיבורית מן התורה מ"מ אי לאו משום תיקון העולם היה גובה אפילו ממשעבדי בבינונית משום נעילת דלת להכי קאמר שפיר משום תיקון העולם: **אין** נפרעין מנכסי יתומים כו'. בבעל חוב ניחא דלא חיישינן לנעילת דלת כדאמרינן בגמרא (לקמן דף נ.) דלא מסיק מלוה אדעתיה דמית לוה אבל ניזקין דדינן מדאורייתא בעידית איך הפקיעו חכמים דינן משום יתומים ובגמרא אמר דמיתמי בזיבורית אפילו הן ניזקין ולרבא ניחא דמוקי לה כגון שהיתה עידית דניזק כזיבורית דמזיק כו' ולאביי ולמר זוטרא דפליגי עליה איכא למימר דסברי שעבודא לאו דאורייתא אי נמי לא פלוג רבנן בין בעל חוב לנזקין: **אמר** אביי לא צריכא אלא לר' ישמעאל דאמר מדאורייתא בדניזק כו'. הקשה ר"ת דהכא משמע לאביי דפליגי ר' ישמעאל ור' עקיבא אי שיימינן בדניזק או בדמזיק וכן תנא בהדיא לקמן ובפ' הכונס (ב"ק דף נט.) מוקי אביי פלוגתייהו בנידון כמשוייר שבו ונראה לפרש דאע"ג דפליגי אי שיימינן בדניזק או בדמזיק מ"מ משמע ליה לאביי דבנידון כמשוייר שבו נמי פליגי מדקאמר ר"ע לא בא הכתוב משמע מתוך תשובתו שכן ר"ל לא בא הכתוב להחמיר על המזיק כמו שאמרת אלא לענין עידית לבד בא הכתוב ואי לא פליגי בנידון כמשוייר שבו אלא בעידית לחודיה לא היה מחמיר ר' ישמעאל על המזיק בשום דבר טפי מר' עקיבא אלא אדרבה ר"ע דאמר בדמזיק שיימינן מחמיר טפי כמו שאפרש בסמוך ולהכי טעי טפי במילתיה דר' ישמעאל מדברי רבי עקיבא דקאמר ולר' ישמעאל אכל כחושה משלם שמנה דמתוך תשובתו של ר"ע משמע ששמע מרבי ישמעאל שבא הכתוב להחמיר על המזיק יותר ממה שהזיק כדפירשנו: **ורבי ישמעאל אכל שמנה כו'.** פירוש בשלמא אכל שמנה משלם שמנה אלא אכל כחושה אמאי משלם שמנה א"נ הכי פירושו כיון דבאכל שמנה אינו משלם אלא שמנה כמו שהזיקה ולא קנסינן ליה לשלם יותר ממה שהזיק אם כן כשאכל כחושה נמי לא לקנסיה לשלם שמנה:

כגון

עין משפט נר מצוה

קסו א מיי' פ"ג מהל' שלוחין הלכה ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קכב סעיף ח [וברב אלפס ב"ק פ"ט דף ת. ובהרא"ש שם סימן מג]:

א ב מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הלכה [ג] ז ופ"ח הלכה י סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן שפט סעיף ג וסי' תיט סעי' א:

ב ג מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הלכה א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קב סעיף א:

ג ד מיי' שם הלכה ד ופט"ז מהל' אישות הלכה ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן ק סעיף כ:

ד ה מיי' פי"ח מהל' מלוה הלכה א ופי"ט הלכה ב סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סימן קיא סעיף ח:

ה ו מיי' שם פי"ט ה"א ופ"ח מהל' נזקי ממון הל' יא סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קח סעיף כא וסעיף יח וסי' תיט סעיף ג:

ו ז מיי' פכ"א מהל' מלוה הל' א ופ"ט מהל' גזילה הל' ה ז סמג שם וסי' עג טוש"ע ח"מ סימן קטו סעי' א וסי' שעג סעי' א:

ז ח מיי' פכ"א מהל' מלוה הלכה א ופי"ח מהל' אישות הל' יג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' נג סעי' [כ] כא וסי' קיב סעי' ז:

ח ט מיי' פי"ג מהל' אבידה הלכה כ סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סימן רסז סעיף כ:

◆

תורה אור השלם

1. בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתֶךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְבוּאֹת יִמְכָּר לָךְ: ויקרא כה טו

2. כִּי יַבְעֶר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירֹה וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וכתובת אשה כו'. וקשה למ"ד. עי' כתובות דף י ע"א תד"ה הואיל:

◆

מסורת הש"ס

א) [עי' פרש"י ערובין ה.], ב) ב"מ טו:, ג) כתובות לה. ב"ק ח., ד) [עי' פרש"י על זה לקמן נ:], ה) ערכין כב. [לקמן מט: כתובות קי.], ו) [עי' תוספות לקמן נ: ד"ה אין מוציאין], ז) ב"מ יד:, ח) [לקמן נא.], ט) [לקמן נ.], י) ב"ק ו: נט. [כל הסוגיא עד תכליתו], כ) [לקמן נ:], ל) [עי' רש"ל], מ) [דף מט.].

◆

מוסף רש"י

נקטינן. מסורת מאבותינו מנהג מרבותינו (ערובין ה.).

הדרן עלך השולח

אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין. דאמו לקוחות לאיתויי ולמימר מיניה גבי שפרי יש לך מקום (לקמן נ:). **והמוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם.** דאם כן שביק לה ואזיל (לקמן נא:). **מיטב שדהו של ניזק.** שאם אכלה ערוגה בשדהו, שמין ערוגה משובחת של ניזק כמה יפה עכשיו עם פירותיה וכמה היא יפה בלא פירות ונותן לו (ב"ק ו:). **לא בא הכתוב אלא לגבות לניזקין מן העדית.** של מזיק, לשמין ערוגה של ניזק לפי מה שהיא ואם מזיק בא ליתן לו קרקע בדמי נזקו נותן לו מיטב שדותיו שוה אותן דמים (שם) אותה שומא ששמו ב"ד מאה או מאתים, יגבה קרקע כמאה או כמאתים מן העדית שבנכסיו (שם נט.). **וקפריך ור' ישמעאל אכל ערוגה שמנה** ודאי דין הוא שמשלם שמנה, אבל כחושה מי משלם שמנה, בתמיה (שם ו:). **כגון שאכלה ערוגה בין הערוגות.** ויש שם ערוגות שמנים וטעונות פירות הרבה, וכחושות וטעונות מעט, ולא ידעינן הך ערוגה האכולת מהי ניהו (שם). **השתא דלא ידעינן משלם שמנה.** בתמיה, הא ניזק הוא מוציא מחבירו ועליו הראיה (שם). **אלא אמר רב אחא בר יעקב.** מודה ר' ישמעאל דלא משלם אלא דמי ערוגה לפי מה שהיא, והכא פליג כגון שהיתה עדית דניזק כזיבורית דמזיק (שם).

◆

תוספות רי"ד

אמר אביי נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי כר"ל ולא אמרן אלא דליכא פירא אבל איכא פירא מיגו דמשתעי דינא אפירא משתעי נמי דינא אגופא:

סליק פירקא

הניזקין שמין להן בעידית וב"ח בבינונית וכתובת אשה בזיבורית רבי מאיר אומר אף כתובת אשה בבינונית אין נפרעין מנכסים משועבדים מקום שיש נכסים ב"ח אפילו הן זיבורית אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית. פי' אם אינו רוצה המזיק להגבותו מטלטלים דמי נזקו אלא קרקע מגבהו כשומת נזקו מן העידית שבנכסיו כדכתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם ועידית היא הנאה שבכל קרקעותיו את כל נאות יעקב תרגומא ית כל עידית יעקב וכל מה שגובה בשומא גובה אלא שיותר אדם רוצה מעט עידית מהרבה זיבורית אבל אם רוצה להגבותו מטלטלין מגבהו ממה שהוא רוצה ואפילו סובין כדאמרינן בפ' ארבעה אבות נזיקין

תוספות רי"ד (המשך)

כסף ישיב ואפילו שוה כסף ואפילו סובין וזהו במטלטלין אבל בקרקע נותן לו מן העידית והרשות ביד המזיק ליתן לו או קרקע או מטלטלין: וב"ח בבינונית פי' בדלית ליה זוזי אבל אי אית ליה זוזי לא מצי פטר נפשיה לא בקרקע ולא במטלטלין אלא בזוזי דדוקא גבי מזיק הוא דאקיל רחמנא ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין אבל גבי ב"ח עבד לוה לאיש מלוה כדכתבינן בכתובות בפ' הכותב ובבבא בתרא בפ' המוכר בית כור עפר ואי לית ליה זוזי ואית ליה מטלטלין הי"נ דלא מצי מגבי ליה קרקע אבל (אית) [אי לית] ליה זוזי ולא מטלטלין מגבהו מן הקרקע ומן הבינונית: וכתובת אשה בזיבורית. פי' כתובת אשה לא גביא אלא מן הקרקע ואי לא משכחא קרקע מפסדא ואפילו מיניה ולא אמרינן מיניה ואפילו מן גלימא דעל כתפיה אלא גבי ב"ח אבל אשה אין דינה אלא מן הקרקע ואפילו מיניה כדכתבינן בפ' הכותב וזיבורית